

Volume 10, Issue 1, January 2023, p. 134-150

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3296>

ArticleHistory:

Received

20/11/2022

Accept

14/01/2023

**Available
online**

15/01/2023

**FACTORS AFFECTING VOCATIONAL AND TECHNICAL
ANATOLIAN HIGH SCHOOL STUDENTS' VOCATIONAL
SELECTION**

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
MESLEK SEÇİMİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Aziz UTKU¹

Fatih OYUR³

Hasan Hüseyin ŞENGAL⁵

Orhan PALA⁷

Mehmet Nur KARAGÖZ²

Cemal TUNÇ⁴

Feyzi AŞIK⁶

Agit AYZAZ⁸

Abstract

The purpose of this study was to find out the factors that influence the career choice of Anatolian vocational and technical high school students. The research took into account the opinions of students studying in Anatolian vocational and technical high schools under the jurisdiction of the Ministry of Education. For this reason, scanning method was used in the research. As the research universe, 10th, 11th and 12th grade students of vocational and technical Anatolian high schools in different districts of Diyarbakır were selected. As data collection tools; "The Scale of Factors Affecting the Occupational Choice" was used. According to the findings obtained; The lack of an effective vocational guidance system in Turkey forces secondary and post-secondary students to turn to different fields from their interests and attitudes according to their unconscious preferences. Most students have to choose a major based on their university exam results, without knowing their skills and abilities. Some students who enter college without knowing whether they have the interest and talent in the field change majors, fail, or worst of all, fail in business after graduation. The social, psychological and especially financial burden of this situation is heavy on individuals and our country. In order to eliminate this burden, vocational travel offices should be

¹Okul Müdürü, Ergani Mesleki Eğitim Merkezi, letpop21@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6765-1938>

²Okul Müdürü, Şehit Lütfü Gün Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, mehmetnurkaragoz21qgmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5678-7154>

³ Öğretmen, Ertuğrul Gazi İHO, fatihoyur@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9700-841X>

⁴ Öğretmen, Farabi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, cemaltunc21@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4552-5524>

⁵ Öğretmen, Muazzez Sümer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, hasansengal@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5103-103X>

⁶ Öğretmen, Muazzez Sümer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, feyziasik73@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8912-4557>

⁷ Öğretmen, Dicle Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, orhanpala21@hotmail.com <https://orcid.org/0000-0002-8927-1450>

⁸ Öğretmen, Ali Emiri Anadolu Lisesi, agit_33@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9588-6507>

established in our country together with the education consultancy services applied in other European countries, and necessary research and guidance should be made with professional skills.

Keywords: Choosing a profession, career, profession

Özet

Bu araştırmada, mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olan faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı mesleki ve teknik anadolu liselerinde eğitim görmekte olan öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Bu nedenle araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evreni olarak, Diyarbakır ilindeki farklı ilçelerdeki mesleki ve teknik anadolu liselerinin 10.,11. ve 12. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Veri toplama araçları olarak; "Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Türkiye'de etkili bir mesleki rehberlik sisteminin olmaması, ortaöğretim ve lise sonrası öğrencileri bilinçdışı tercihlerine göre ilgi ve tutumlarından farklı alanlara yönelmeye zorlamaktadır. Çoğu öğrenci, becerilerini ve yeteneklerini bilmeden, üniversite sınav sonuçlarına göre bir ana dal seçmek zorunda kalmaktadır. Alana ilgi ve yeteneğe sahip olup olmadıklarını bilmeden üniversiteye giren bazı öğrenciler okullarında ana dal değiştirirler, başarısız olurlar ya da en kötüsü mezun olduktan sonra iş dünyasında başarısız olurlar. Bu durumun sosyal, psikolojik ve özellikle mali yükü bireylere ve ülkemize ağır gelmektedir. Bu yükü ortadan kaldırmak için diğer Avrupa ülkelerinde uygulanan eğitim danışmanlık hizmetleri ile birlikte ülkemizde mesleki seyahat ofisleri kurulmalı, mesleki becerilerle gerekli araştırma ve yönlendirmeler yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Meslek seçimi, kariyer, meslek

GİRİŞ

Herkes çocukluk döneminde "büyüyünce ne olacaksınız?" sorusuyla karşı karşıya kalmıştır. Bir insanın kendini tanımadan bu soruya cevap vermesi çok zordur. Kendini tanımak, ilgi alanlarını, yetenekleri, değerlerini bilmek, rol modelleri tanımlamak ve fiziksel özelliklerini tanımakla mümkündür (Bozgedik, 2017). Hayatın kendisinin, her seçimle şekillenen bir yolculuk olduğu söylenebilir. Bununla, insanların her zaman hayatlarını inşa etmeye kararlı olduklarını göstermektedir. Bu kararlar kariyer seçimlerini içerir. Meslek, doğumdan ölüme kadar insanın hayatını şekillendiren bir kavramdır. Karar verme sürecinde bireyin kariyer seçim yolunu belirlemede birçok faktör etkili olmaktadır (Anılan, 2008).

Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğünde meslek, belirli kurallar dâhilinde, belirli bir eğitimle kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı olarak yararlı ürünler üretmek, insanlara hizmet etmek ve ekonomik fayda sağlamak amacıyla yapılan işler olarak tanımlanmaktadır (TDK,2022: 2491). Sevim'e (2016) göre meslekler, bireyin toplumda bir konum edinmesini, refah içinde bir yaşam sürmesini sağlayan ve insanların kendilerini anlamalarına yardımcı olan bir unsurdur. Telman'a (2002) göre ise meslek, bireyin öğrenme yoluyla edindiği bilgi ve beceriler sonucunda ustalık ile yaptığı işin karşılığında, toplum tarafından yaratılan organize bir olgu olarak tanımlanmaktadır.

Meslek ve kariyer kavramları günümüzde kullanım ve amaç açısından farklı kullanılmaktadır. Örneğin, meslek yerine kariyer ve mesleki gelişim yerine kariyer gelişimi gibi ifadeler birbirinin yerine kullanılmaktadır (Yazıcı, 2015). Kavramların geliştiği Amerika Birleşik Devletleri'nde bile bu kavramlar üzerinde genel bir anlaşma yoktur. Kariyer, kişinin hayatında sürekli olarak devam eder. Kariyer, bireyin iş ve meslek hayatındaki rollerinde ilerleme, gerileme ve kırılma gibi süreçleri içerir. Ayrıca kariyer rolleri, bireyin profesyonel yaşamındaki rolleriyle etkileşim halindedir. Kariyer kişinin kendisi tarafından inşa edilir (Yeşilyaprak, 2016). Meslek ise, başarılı olmak için bilgi ve beceriye dayalı, sürekli üretim yapılan içinde yaşadıkları toplumun koyduğu kurallara uyması gereken faaliyetler bütünüdür (Ulusoy, Akfırat ve Kezer, 2018). Kısacası kariyer oluşturulur ve meslek de seçilir (Yeşilyaprak, 2016). Kariyer bulmacasının bir parçası olan doğru mesleği seçmek için, kariyer karar zorluklarını ve engellerini tanımlamalı ve müdahale sistemleri kullanılmalıdır.

İşgücü, ülkenin kalkınması için en önemli kaynaklardan biridir. İşin verimli ve etkin kullanımı, büyük ölçüde kişilerin ilgi ve yeteneklerine uygun pozisyonlara yerleştirilmesine bağlıdır (Arsoy, 2010). Bireyin meslek seçimi konusunda doğru kararı vermesi önemlidir çünkü kendini ifade ettiği düşünülen bir meslek seçimi yapması istek, ilgi ve ihtiyaçlarını en iyi şekilde yerine getirmek için yapılırsa birey kendini gerçekleştirebilir ve yaşam boyu sağlıklı bir benlik algısı oluşturabilir (Aydın, 2011). Böylece kişi psikolojik ihtiyaçlarını giderebilir, ruhen sağlıklı ve mutlu olabilir. Ayrıca meslek seçimi, bireyin işini sevip sevmemesine ve hatta yaşam tarzına bakılmaksızın gelecekteki başarısını ve başarısızlığını da etkileyebilir (Kuzgun, 1982). Ancak meslek seçerken kişinin bazı kişisel düşünceleri seçimlerini etkileyebilir. Aslında gelecek planlama aşamasında bireyin seçimini etkileyen faktörlerin önem sırası, bireyin farklı meslekler seçmesine ve farklı mesleklere yönelmesine de olanak sağlamaktadır. Ancak günümüzde iş ve meslek sayısının çok yüksek olduğu ve işsizlik oranının yüksek olduğu düşünüldüğünde meslek seçiminin, kariyer seçimini etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılmasının ve iş danışmanlığı ile çalışmanın ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2017).

Sınırlı sayıda literatür çalışması (Kiyak, 2006; Vurucu, 2010; Yelken, 2008) lise öğrencilerinin kariyer seçimlerini etkileyen faktörleri ve kariyer seçimlerini yaparken kullandıkları kriterleri belirlemektedir. Bu amaçla, lise öğrencilerinin kariyer tercihlerini etkileyen faktörler ve bu faktörlerin öğrencilerin hayatındaki önem sıralaması, işgücü dağılımı, ülke gelişimi ve öğrenci gelişimi açısından belirlenerek tamamlanmıştır.

Literatürde öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları (Alkan, 2014; Dinç, 2008; Genç, Kaya ve Genç, 2007; Özyürek ve Atıcı, 2002; Pekaya ve Çolak, 2013; Sarıkaya ve Khorshid, 2009; Şirin, Öztürk, Bezci, Çakar ve Çoban 2008) üniversite öğrencilerinin kariyer seçimi ile ilgilenirken, (Kalkan, 2014; Kars, Arslan, Erik, Avcı, Bucaktepe, Celepkolu ve Şahin, 2014) bazıları da lise öğrencilerinin kariyer seçimindeki sorunları ve kariyer seçimini etkileyen faktörleri ele almaktadır.

Literatürde sınırlı sayıda çalışma (Kiyak, 2006; Vurucu, 2010; Yelken, 2008) lise öğrencilerinin kariyer seçimlerini etkileyen faktörleri ve lise öğrencilerinin kariyer seçimlerini yaparken kullandıkları kriterleri belirlemektedir. Bu nedenle, lise öğrencilerinin meslek seçimini (tercihlerini) etkileyen faktörlerin ve bu faktörlerin öğrencilerin hayatındaki önem sırasının ortaya çıkarılması, işgücü kullanımı ve işgücü geliştirme açısından ülkenin kalkınması ve öğrenciler için profesyonel danışmanlığını önemli görülmektedir (Çaklı, 2020).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli-Evren ve Örneklem

Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı mesleki ve teknik anadolu liselerinde eğitim görmekte olan öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Bu nedenle araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evreni olarak, Diyarbakır ilindeki farklı ilçelerdeki mesleki ve teknik anadolu liselerinin 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Evrendeki tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Evrene ilişkin sayısal veriler Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1

Evrene İlişkin Sayısal Veriler

MTAL	Öğrenci Sayısı
Şehit Lütfü Gün MTAL	450
Ergani MTAL	400
Çermik MTAL	350
Dicle MTAL	320
Şükrü Ayna MTAL	260
Toplam	1780

Anket uygulamaları okulun rehber öğretmenleri ve danışman öğretmenlerle birlikte yapılmıştır. Açıklamalardan sonra guruba uygulama için yeter kadar süre verilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama araçları olarak; Vurucu (2010) tarafından geliştirilen “Meslekten Memnuniyet Anketi”, “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi” ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır. “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Ölçeği”nde bulunan aşağıdaki ifadeler öğrencilere yöneltilerek meslek seçiminde kimlerin etkili olduğu sorusuna cevap aranmıştır.

- “Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu.”
- “Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.”
- “Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımin ve çevremın etkisi çoktur.”
- “Mesleki ve teknik anadolu lisesini isteyerek mi seçtiniz?”
- “Mesleki ve teknik anadolu lisesine kayıt olmanızı kimler etkiledi?”
- “Mesleki ve teknik anadolu lisesinde meslek alanınızı isteyerek mi seçtiniz?”
- “Mesleki ve teknik anadolu lisesinde meslek dalını seçmede kimler etkiledi?”
- “Mesleği seçerken aldığım notlar etkili oldu” gibi bilgileri içermektedir”

Meslek seçiminde yeterlilik ölçeğinde ise 11 madde ile öğrencilerin meslek seçme yeterlilikleri irdelenmiştir. Anketin bu bölümü dörtlü dereceleme ölçeği şeklinde düzenlenmiş olup her sorunun karşısına cevap seçeneği olarak; 1= “Hiç katılmıyorum”, 2= “Biraz katılıyorum”, 3= “Katılıyorum”, 4= “Kesinlikle katılmıyorum” anlamını taşıyan derecelendirme ölçeği konulmuştur. Cevap seçenekleri sayısı verilen seçeneklere bölünerek aralık sayısı bulunmuştur. Aralıklar 3 aralığın 4 seçeneğe ($3/4 = 0.75$) bölünmesiyle belirlenmiş, bu değer seçenekleri temsil eden en küçük sayı ile toplanmıştır. Aşağıdaki tabloda veri analizinden elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır. Yapılan istatistiksel çalışmalarda anlamlılık düzeyi olarak $p = 0,05$ kabul edilmiştir.

Tablo 2

Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeğine Ait Puan Aralıkları

Verilen Ağırlık	Seçenekler	Sınırlar
1	Hiç katılmıyorum	1.00–1.75
2	Biraz katılıyorum	1.76–2.50
3	Katılıyorum	2.51–3.25
4	Kesinlikle katılmıyorum	3.26–4.00

BULGULAR

Bu bölümde önce çalışma grubunun genel yapısını belirten frekans ve yüzde dağılımlarına ilişkin verilere verilmiştir. Sonra da anketten elde edilen veriler araştırmanın amaçları ve bu amaçların sunulduğu sırasına göre istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular

Tablo 3

Cinsiyetine Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Cinsiyet	f	%	Geç.%	Yığ. %
Kız	963	54,1	54,1	54,1
Erkek	817	45,9	45,9	100
Toplam	1780	100	100	

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan deneklerin %54,1'ini kız öğrencilerin, kalan %45,9'unu ise erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4

Sınıf Seviyesine İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Sınıf Seviyesi	f	%	Geç.%	Yığ. %
10. sınıf	780	43,8	43,8	43,8
11. sınıf	743	41,7	41,7	85,6
12. sınıf	257	14,4	14,4	100
Toplam	1780	100	100	

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %43,8'inin 10.sınıf öğrencisi, %41,7'sinin 11.sınıf öğrencisi, %14,4'ünün ise 12.sınıf öğrencisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 5

Ailenin Gelir Düzeyine İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Ailenin Gelir Düzeyi	f	%	Geç.%	Yığ. %
Alt	721	40,5	41,5	41,5
Orta	677	38,0	39,0	80,5
İyi	279	15,7	16,1	96,6
Çok İyi	59	3,3	3,4	100
Toplam	1736	97,5	100	
Boş bırakılan	44	2,5		

Tablo 5'e göre araştırmaya katılmış öğrencilerinin %40,5'inin aylık gelir düzeyi alt düzeydedir. %38'inin ailesinin aylık gelir düzeyi ise orta düzeydedir sahiptir. Öğrencilerin %15,7'sinin ailesinin aylık gelir düzeyi iyi , %3,3'ünün ise aylık gelir düzeyinin ise çok iyi olduğu saptanmıştır. Ayrıca, araştırma gurubunun %2,5 i, ölçekte yer alan "Ailesinin gelir düzeyi" ifadesi için görüş bildirmemiştir. Düzenli bir geliri olmayan ailelerin veya alt gelir gurubunda olmasına rağmen bu durumu ifade etmek istemeyen öğrencilerin, söz konusu sonuçta etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 6

Babasının Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Babanın eğitim düzeyi	f	%	Geç.%	Yığ. %
Hiç okula gitmemiş	89	5,0	5,1	5,1
İlkokul	764	42,9	43,4	48,4
Ortaokul	422	23,7	24,0	72,4
Lise	358	20,1	20,3	92,7
Üniversite	129	7,2	7,3	100,0
Toplam	1762	99,0	100,0	
Boş bırakılan	18	1,0		

Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan öğrencilerin %43,4'ünün babasının ilkökul mezunu, %24'ünün babasının ortaokul mezunu, %20,3'ünün babasının lise mezunu, %7,2'sinin babasının üniversite mezunu ve %5'inin babasının ise hiç okula gitmediği saptanmıştır.

Tablo 7

Annesinin Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Babanın eğitim düzeyi	f	%	Geç.%	Yığ. %
Hiç okula gitmemiş	489	27,5	28	28
İlkokul	838	47,1	48	76
Ortaokul	276	15,5	15,8	91,8
Lise	107	6	6,1	97,9
Üniversite	37	2,1	2,1	100
Toplam	1747	98,1	100	
Boş bırakılan	33	1,9		

Tablo 7'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %47,1'inin annesinin ilköğretim mezunu, %27,5'inin annesinin hiç okula gitmediği, %15,5'inin annesinin ortaokul mezunu, %6'sının annesinin lise mezunu ve %2,1'inin annesinin ise üniversite mezunu gitmediği saptanmıştır.

Öğrencilerin Meslek Eğitimindeki Memnuniyetlerine İlişkin Bulgular

Anketin bu bölümünde, mesleki ve teknik anadolu lisesini ve buradaki alan seçimlerinde öğrencilerin memnuniyetleri araştırılmıştır. Bu amaçla örneklem grubuna aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- 1-Mesleki ve teknik anadolu lisesini isteyerek mi seçtiniz?
- 2- Mesleki ve teknik anadolu lisesindeki mesleki alanınızı isteyerek mi seçtiniz?
- 3-Bölümünüzü seviyor musunuz?
- 4-Okulunuzu seviyor musunuz?

Bu ifadelerle ilişkin elde edilen bulgular şöyledir;

Tablo 8

"Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesini İsteyerek Mi Seçtiniz?" İfadesine İlişkin Bulgular

Cevap	f	%	Geç.%	Yığ. %
Evet	1192	67,0	67	67
Hayır	588	33,0	33	100
Toplam	1780	100,0	100	

Tablo 8 sonuçlarına göre örneklem grubunun %67'sinin mesleki ve teknik anadolu lisesine isteyerek geldiği, %33'ünün ise istemeyerek geldiği saptanmıştır.

Tablo 9

"Meslek Alanınızı İsteyerek Mi Seçtiniz?" İfadesine İlişkin Bulgular

Cevap	f	%	Geç.%	Yığ. %
Evet	1239	69,6	70,1	70,1
Hayır	528	29,7	29,9	100
Toplam	1767	99,3	100	
Boş bırakılan	13	0,7		

Tablo 9 sonuçlarına göre örneklem grubunun %69,6'sının meslek alanını isteyerek seçtiği, %29,4'ünün ise istemeyerek seçtiği belirlenmiştir.

Tablo 10

"Bölümünüzü Seviyor Musunuz?" İfadesine İlişkin Bulgular

Cevap	f	%	Geç.%	Yığ. %
Evet	1274	71,6	71,6	71,6
Hayır	506	28,4	28,4	100,0
Toplam	1780	100,0	100,0	

Tablo 10 sonuçlarına göre öğrencilerin %71,6'sının bölümünü sevdiği, %28,4'ünün ise bölümünü sevmediği tespit edilmiştir.

Tablo 11

"Okulunuzu Seviyor Musunuz?" İfadesine İlişkin Bulgular

Cevap	f	%	Geç.%	Yığ. %
Evet	988	55,5	55,5	55,5
Hayır	792	44,5	44,5	100,0
Toplam	1780	100,0	100,0	

Tablo 11 sonuçlarına göre örneklem grubunun %55,5'inin okulu sevdiği, %44,5'inin ise okulu sevmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Meslek Seçimine Etki eden Faktörler Anketinden Elde Edilen Frekans ve Yüzdeler

Anketin bu bölümde meslek seçimine etki eden faktörlerin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı araştırılmıştır. Bu amaçla öğrencilere dört ifade yöneltilmiştir. Bu ifadelere ilişkin öğrenci görüşleri aşağıdaki gibidir.

İfade 1: “Bu mesleki bölümü seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu” ifadesine verilen görüşlere ait tablo verilmiştir.

Tablo 12

1.İfade İçin Frekans ve Yüzdeler

Cevap	f	%	Geç.%	Yığ. %
Hiç katılmıyorum	814	45,7	46,5	46,5
Biraz katılıyorum	463	26,0	26,4	72,9
Katılıyorum	282	15,8	16,1	89,0
Kesinlikle katılıyorum	193	10,8	11,0	100,0
Toplam	1752	98,4	100,0	
Boş bırakılan	28	1,6		

Bu ifade için örneklem grubunun okudukları bölümü seçerken ailelerin sosyoekonomik durumunun etkili olduğu görüşüne hiç katılmadıkları (%45,7) görüşü ortaya çıkmıştır.

İfade 2 : “Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu” ifadesine verilen görüşlere ait tablo verilmiştir.

Tablo 13.

2.İfade İçin Frekans Ve Yüzdeler

Cevap	f	%	Geç.%	Yığ. %
Hiç katılmıyorum	570	32,0	32,2	32,2
Biraz katılıyorum	475	26,7	26,8	59,0
Katılıyorum	453	25,4	25,6	84,5
Kesinlikle katılıyorum	274	15,4	15,5	100,0
Toplam	1772	99,6	100,0	
Boş bırakılan	8	0,4		

Bu ifade için araştırmaya katılan örneklem grubunun ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu görüşüne hiç katılmadıklarını (%32) belirtmişlerdir.

İfade 3 : “Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevremın etkisi çoktur” ifadesine verilen görüşlere ait tablo verilmiştir.

Tablo 14

3. İfade İçin Frekans ve Yüzdeler

Cevap	f	%	Geç.%	Yığ. %
Hiç katılmıyorum	804	45,2	45,5	45,5
Biraz katılıyorum	425	23,9	24,1	69,6
Katılıyorum	324	18,2	18,3	87,9
Kesinlikle katılıyorum	213	12,0	12,1	100,0
Toplam	1766	99,2	100,0	
Boş bırakılan	14	0,8		

Bu ifade için araştırmaya katılan örneklem grubunun Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevremın etkisi çoktur görüşüne hiç katılmadıklarını (%45,2) belirtmişlerdi

İfade 4: “Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu” ifadesine verilen görüşlere ait tablo verilmiştir.

Tablo 15
4.İfade İçin Frekans ve Yüzdeler

	f	%	Geç.%	Yığ. %
Hiç katılmıyorum	476	26,7	26,8	26,8
Biraz katılıyorum	421	23,7	23,7	50,6
Katılıyorum	455	25,6	25,7	76,3
Kesinlikle katılıyorum	421	23,7	23,7	100,0
Toplam	1773	99,6	100,0	
Boş bırakılan	7	0,4		

Bu ifade için araştırmaya katılan örneklem grubunun Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu görüşüne hiç katılmadıklarını (%26,7) belirtmişlerdir.

Öğrencilerin Demografik Özelliklerine ve Anketteki Sorulara Göre Gerçekleştirilen Analizler

Bu aşamada öğrencilerin ölçeğinin maddelerine verdikleri puan ortalamalarının, demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin, “ Cinsiyet ” değişkenine göre, meslek seçimine etki eden faktörlere ilişkin algılarından alınan puanlarda görülen farklılıkların tespitine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda İlişkisiz Grup t testi yapılmış ve anlamlı fark görülen sonuçlar sırasıyla aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 16
Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	sh	t	sd	p
1. Bu mesleki bölümü seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu	Kız	963	1,90	1,049	,034	-1,75	1750	0,093
	Erkek	817	2,10	3,217	,113	-1,63	949,296	
2. Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu	Kız	963	2,24	1,076	,035	-0,812	1770	0,518
	Erkek	817	2,28	1,117	,039	-0,809	1703,100	
3. Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevremın etkisi çoktur	Kız	963	2,03	1,134	,037	1,31	1764	0,698
	Erkek	817	1,95	1,110	,039	1,32	1730,012	
4. Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu	Kız	963	2,47	1,215	,039	-1,5	1771	0,595
	Erkek	817	2,55	1,214	,042	-1,5	1728,846	

Yapılan istatistiki analizlere göre;

‘Bu mesleki bölümü seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu.’ İfadesinde (p=0.093 ve t=-1,75) anlamlı farklılık elde edilmemiştir.

‘Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.’ ifadesinde (p=0.518 ve t=-0,812) anlamlı farklılık elde edilmemiştir.

‘Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevremın etkisi çoktur.’ ifadesinde (p=0.698 ve t=1,31) anlamlı farklılık elde edilmemiştir.

‘Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu.’ ifadesinde (p=0.595 ve t=-1,5) anlamlı farklılık elde edilmemiştir.

Sınıf Seviyesi Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, meslek seçimine etki eden faktörler ölçeğinden alınan puanların sınıf seviyesine göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlenmiştir. Bunun için ANOVA testi yapılmış ve sonuçları ve Tablo 17’de gösterilmiştir. Anlamlı bir

farkın bulunduğu durumlarda, anlamlı farklılıkların kaynağı post-hoc LSD testi kullanılarak bulunmaya çalışılmıştır.

Tablo 17

Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Ölçeğinden Alınan Puanların, Onların Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
1- Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu	Gruplar Arası	17,832	2	8,916	1,666	,189
	Grup içi	9362,05	1749	5,353		
	Toplam	9379,88	1751			
2- Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu	Gruplar Arası	8,920	2	4,460	3,732	,024*
	Grup içi	2114,27	1769	1,195		
	Toplam	2123,19	1771			
3- Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevrem etkisi çoktur	Gruplar Arası	,004	2	,002	,001	,999
	Grup içi	2226,90	1763	1,263		
	Toplam	2226,90	1765			
4- Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu	Gruplar Arası	32,746	2	16,373	11,222	,000*
	Grup içi	2582,40	1770	1,459		
	Toplam	2615,14	1772			

Yapılan istatistiksel verilere göre tablo 17’de öğrencilerin ‘ Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.’ ifadesinde anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır (p=0,24 ve F=3,73).

‘ Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu.’ ifadesinde anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır (p=0,00 ve F=11,22).

Sonuçlara göre diğer iki maddede anlamlı farklılık çıkmamıştır. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc Scheffe testi yapılmıştır.

Tablo 18

2.İfadedeki Farklılığın Kaynağını belirlemek için yapılan Scheffe testi

Sınıf Seviyesi(i)	Sınıf Seviyesi(j)	(Xi-Xj)	Ss	P
10.sınıf	11.sınıf	,138	,056	,049*
	12.sınıf	,156	,079	,141
11.sınıf	10.sınıf	-,138	,056	,049*
	12.sınıf	,018	,079	,973
12.sınıf	10.sınıf	-,156	,079	,141
	11.sınıf	-,018	,079	,973

Tablo 18 incelendiğinde 2. İfade (Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu) için 10. Sınıfların 11.sınıflara göre daha fazla olumlu görüş bildirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 19

4. İfadede ki Farklılığın Kaynağını belirlemek için yapılan Scheffe testi

Sınıf Seviyesi(i)	Sınıf Seviyesi(j)	(Xi-Xj)	Ss	P
10.sınıf	11.sınıf	,264	,062	,000*
	12.sınıf	,298	,087	,003*
11.sınıf	10.sınıf	-,264	,062	,000*
	12.sınıf	,034	,088	,928

Tablo 19 incelendiğinde 10. Sınıf öğrencilerinin diğer öğrencilere göre ‘ Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu.’ İfadesini daha yüksek puanla değerlendirdikleri görülmektedir.

Ailesinin Gelir Seviyesi Değişkenine İlişkin Bulgular

Meslek seçimine etki eden faktörler ölçeğinden alınan puanların öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan ANOVA testi yapılmış ve sonuçları ve tablo 20 'de verilmiştir.

Tablo 20

Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Ölçeğinden Alınan Puanların, Onların Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
1- Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu	Gruplar Arası	7,928	3	2,643	,483	,694
	Grup içi	9322,035	1704	5,471		
	Toplam	9329,963	1707			
2- Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu	Gruplar Arası	10,296	3	3,432	2,869	,035
	Grup içi	2062,106	1724	1,196		
	Toplam	2072,402	1727			
3- Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımın ve çevrem etkisi çoktur	Gruplar Arası	4,874	3	1,625	1,286	,278
	Grup içi	2171,068	1718	1,264		
	Toplam	2175,942	1721			
4- Mesleği seçerken aldığım ders notlarım etkili oldu	Gruplar Arası	4,831	3	1,610	1,091	,352
	Grup içi	2545,152	1725	1,475		
	Toplam	2549,983	1728			

Tablo 20’de öğrencilerin ‘Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu.’ İfadesi için verdikleri puanların onların gelir seviyelerine göre anlamlı farklılaşmaya neden olduğu görülmektedir (F=2.86 ve p=0,035). Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc Scheffe testi yapılmıştır. Diğer maddelerde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Babasının Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Meslek seçimini etkileyen faktörler ölçeğinden alınan puanların öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ANOVA testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21

Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Ölçeğinden Alınan Puanların, Onların Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
1- Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu	Gruplar Arası	27,507	4	6,877	1,276	,277
	Grup içi	9336,380	1732	5,391		
	Toplam	9363,887	1736			
2- Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu	Gruplar Arası	5,805	4	1,451	1,207	,306
	Grup içi	2102,296	1749	1,202		
	Toplam	2108,101	1753			
3- Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımla ve çevrem etkisi çoktur	Gruplar Arası	5,082	4	1,271	1,005	,403
	Grup içi	2202,835	1743	1,264		
	Toplam	2207,918	1747			
4- Mesleği seçerken aldığım ders notları etkili oldu	Gruplar Arası	3,678	4	,919	,618	,650
	Grup içi	2602,898	1750	1,487		
	Toplam	2606,575	1754			

Meslek seçimini etkileyen faktörler ölçeğinden elde edilen puanların babaların eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılan Anova testi sonuçlarına göre;

“Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu” ifadesinde anlamlı farklılık yoktur($p=0,277$ ve $F=1,276$).

“Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu “ ifadesinde anlamlı farklılık yoktur($p=0,306$ ve $F=1,207$).

“Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımla ve çevrem etkisi çoktur “ ifadesinde anlamlı farklılık yoktur($p=0,403$ ve $F=1,005$).

“Mesleği seçerken aldığım ders notları etkili oldu “ifadesinde anlamlı farklılık yoktur ($p=0,650$ ve $F=0,618$).

Tablo 22

Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Ölçeğinden Alınan Puanların, Onların Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Ölçek Maddeleri	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p
1- Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu	Gruplar Arası	3,025	4	,756	,139	,968
	Grup içi	9344,954	1715	5,449		
	Toplam	9347,979	1719			
2- Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu	Gruplar Arası	9,664	4	2,416	2,016	,090
	Grup içi	2079,565	1735	1,199		
	Toplam	2089,229	1739			
3- Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımla ve çevrem etkisi çoktur	Gruplar Arası	4,662	4	1,165	,917	,453
	Grup içi	2195,329	1728	1,270		
	Toplam	2199,991	1732			
4- Mesleği seçerken aldığım ders notları etkili oldu	Gruplar Arası	7,916	4	1,979	1,336	,254
	Grup içi	2570,780	1735	1,482		
	Toplam	2578,696	1739			

Meslek seçimini etkileyen faktörler ölçeğinden elde edilen puanların annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılan Anova testi sonuçlarına göre;

“Bu mesleği seçmemde ailemin sosyoekonomik durumu etkili oldu” ifadesinde anlamlı farklılık yoktur($p=0,968$ ve $F=0,139$).

“Ailemin beklentisi ve benim hakkımdaki düşünceleri bu mesleği seçmemde etkili oldu “ ifadesinde anlamlı farklılık yoktur($p=0,90$ ve $F=2,016$).

“Bu mesleği seçmemde arkadaşlarımla ve çevremle etkisi çoktur “ ifadesinde anlamlı farklılık yoktur($p=0,453$ ve $F=0,917$).

“Mesleği seçerken aldığım ders notlarımla etkili oldu “ifadesinde anlamlı farklılık yoktur ($p=0,254$ ve $F=1,336$).

Meslek Seçiminde Etkili Olan Durumlara İlişkin Bulgular

Araştırma çerçevesinde örneklem grubuna, “meslek ve teknik anadolu lisesine kayıt olmanızda kimler etkili olmuştur” sorusu yöneltilmiştir. Örneklem kız öğrenci grubunun verdiği cevaplar tablo 23’de verilmiştir.

Meslek Seçiminde Etkili Olan Durumlara İlişkin Kız Öğrencilere Ait Bulgular

Tablo 23

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesini Seçmede Etki Durumuna İlişkin Frekans Ve Yüzdeler

	f	%	Geç.%	Yığ. %
Arkadaş etkisi	148	8,3	8,3	8,3
Akraba yönlendirmesi	181	10,2	10,2	18,5
Aile isteği	726	40,8	40,8	59,3
Çevre etkisi	106	6,0	6,0	65,2
Öğretmenlerin yönlendirmesi	85	4,8	4,8	70,0
Mezunların etkisi	37	2,1	2,1	72,1
Kendi isteği	497	27,9	27,9	100,0
Toplam	1780	100,0	100,0	

Tablo 23’e göre cinsiyeti kız olan öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan durumlara ilişkin bulgulara göre %40,8 ile aile isteği ilk sıradadır. Bu duruma en az etkisi olan seçenek ise mezunların etkileridir (%2,1).

Meslek Seçiminde Etkili Olan Durumlara İlişkin Erkek Öğrencilere Ait Bulgular

Tablo 24

Bölüm Seçiminde Etki Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzdeler

	f	%	Geç.%	Yığ. %
Arkadaş etkisi	172	9,7	9,8	9,8
Akraba yönlendirmesi	140	7,9	8,0	17,7
Aile isteği	423	23,8	24,0	41,7
Çevre etkisi	121	6,8	6,9	48,6
Öğretmenlerin yönlendirmesi	169	9,5	9,6	58,2
Mezunların etkisi	44	2,5	2,5	60,7
Kendi isteği	692	38,9	39,3	100,0
Toplam	1761	98,9	100,0	
Boş bırakılan	19	1,1		

Tablo 24’e göre cinsiyeti erkek olan öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan durumlara ilişkin bulgulara göre %38,9’unun kendi isteği ile meslek seçtikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma en az etkisi olan seçenek ise mezunların etkileridir (%2,5)

Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeğinin Değerlendirilmesi

Bu araştırma için meslek seçiminde yeterlilik ölçeği kullanılmış ve 11 adet görüş yöneltilmiştir. Bu görüşlere ilişkin frekans, yüzde, standart sapma puanı ve ortalamaları aşağıda verilmiştir.

Tablo 25

Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeğine Ait Frekans, Yüzde ve Ortalama Değerleri

Meslek Seçimi Yeterlilik Ölçeği	Hiç katılmıyorum		Biraz katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Ss	X
	f	%	f	%	f	%	f	%		
Mesleği seçmemde bu mesleğin toplumdaki yeri ve getirdiği gelir ve mesleğe olan talep etkili oldu.	580	32,6	449	25,2	489	27,5	261	14,7	1,06	2,29
Mesleğimi seçmeden önce, bu mesleği yapanlardan, meslek hakkında bilgi aldım	595	33,7	455	25,6	437	24,6	288	16,2	1,33	2,26
Mesleğimin yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum.	330	18,5	408	22,9	602	33,8	440	24,7	1,04	2,64
Bu mesleği, fiziksel özellikleri cinsiyetime uygun olduğu için seçtim.	675	37,9	365	20,5	418	23,5	332	18,1	1,13	2,22
Diğer meslekler hakkında da az çok bilgi sahibiyim.	457	22,7	541	30,4	506	28,4	276	15,5	1,02	2,33
Bu mesleğin iş bulma imkânlarını bilerek seçtim.	410	23,0	439	24,7	535	30,1	396	22,2	1,07	2,51
Bu meslekte ilerleme imkânlarını biliyorum.	344	19,3	418	23,5	601	33,8	417	23,4	1,04	2,61
Mesleği seçerken giriş ve emekli olma koşullarını araştırdım.	771	43,3	478	26,9	298	16,7	233	13,1	1,06	1,99
Mesleğimin kazandıracağı imkânları bilerek seçtim.	455	25,6	440	24,7	548	30,8	337	18,9	1,06	2,43
Mesleğimin avantaj ve dezavantajlarını bilerek seçtim.	433	24,3	427	24	548	30,8	372	20,9	1,07	2,48
Mesleğimin çalışma ortamını araştırdım.	515	28,9	433	24,3	422	23,7	410	23	1,13	2,40

Tablo incelendiğinde, örneklem grubunun;

“Mesleği seçmemde bu mesleğin toplumdaki yeri ve getirdiği gelir ve mesleğe olan talep etkili oldu” ifadesine X=2,29 ortalama puanı ile biraz katıldıkları,

“Mesleğimi seçmeden önce, bu mesleği yapanlardan, meslek hakkında bilgi aldım” ifadesine X=2,26 ortalama puanı ile biraz katıldıkları,

“Mesleğimin yeteneklerime uygun olduğunu düşünüyorum” ifadesine X=2,64 ortalama puanı ile katıldıkları,

“Bu mesleği, fiziksel özellikleri cinsiyetime uygun olduğu için seçtim” ifadesine X=2,22 ortalama puanı ile biraz katıldıkları,

“Diğer meslekler hakkında da az çok bilgi sahibiyim” ifadesine X=2,33 ortalama puanı ile biraz katıldıkları,

“Bu mesleğin iş bulma imkânlarını bilerek seçtim” ifadesine X=2,51 ortalama puanı ile katıldıkları,

“Bu meslekte ilerleme imkânlarını biliyorum” ifadesine X=2,61 ortalama puanı ile katıldıkları,

“Mesleği seçerken giriş ve emekli olma koşullarını araştırdım” ifadesine X=1,99 ortalama puanı ile biraz katıldıkları,

“Mesleğimin kazandıracığı imkânları bilerek seçtim” ifadesine X=2,43 ortalama puanı ile biraz katıldıkları,

“Mesleğimin avantaj ve dezavantajlarını bilerek seçtim” ifadesine X=2,48 ortalama puanı ile biraz katıldıkları,

“Mesleğimin çalışma ortamını araştırdım” ifadesine X=2,40 ortalama puanı ile biraz katıldıkları, bulgularına ulaşılmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Mesleki ve teknik anadolu lisesinde eğitim gören öğrencilerin ailelerinin, bölgenin sosyoekonomik yapısı da göz önüne alındığında çoğunlukla düzenli bir geliri olmayan veya düşük gelir düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin genellikle eğitim seviyesi düşük anne-babaların çocukları olduğu ortaya çıkmıştır. Mesleki ve teknik anadolu liselerinde eğitim alan öğrencilerin yarıdan fazlasının okula kendi isteğiyle geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Örneklem grubunun yarısından fazlasının bölümünü, alanını ve okulunu sevdiği sonucuna ulaşılmıştır. Meslek seçiminde kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha fazla aile etkisinde kaldıkları ortaya çıkmıştır. Örneklem grubunun meslek seçerken bu mesleği ailelerinin gelir düzeyine göre seçtikleri saptanmıştır. Mesleki ve teknik anadolu lisesi seçiminde cinsiyet farkının etkili olmadığı gözlenmiştir. Yapılan çalışmada meslek seçiminde öğrencilerinin ailelerinden daha fazla etkilendikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya göre 10.sınıf öğrencilerinin 11.ve 12. Sınıflara göre meslek derslerinde aldıkları notlardan daha fazla etkilendikleri görülmüştür.

21.yüzyıl, teknolojik gelişmeye bağlı olarak, sosyal, bireysel ve ekonomik alanlarda büyük ve hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Dolayısıyla bireylerin bu değişimlere uyum sağlayıp bu değişimleri mesleki kariyerlerinde avantaj haline dönüştürebilmeleri giderek zorlaşmaktadır. Yetişkin birey düzeyinde yaşanan bu çaba düşünüldüğünde çocuklar ve gençlerin bu değişimlere uyum sağlayıp yaşama dair sağlıklı ve üretken kararlar alabilmeleri aile-okul-öğrenci birlikteliği ile profesyonel düzeyde mesleki yönlendirme ve danışmanlık hizmetlerini daha da zorunluluk kılmaktadır.

Mesleki kariyer gelişiminin ilköğretimden itibaren başladığı düşünüldüğünde çocuğun kendisi ve dünya ile ilgili fikir ve algılarının oluştuğu dönem olması bakımından önem arz etmektedir. Bu nedenle bu dönemde ailelerin, öğretmenlerin, okul yönetimlerinin ve kariyer danışmanlarının birlikteliğinde çocukların hedeflerini ve mesleki kariyer planlarını oluşturmalarında gerekli koşulların sağlanarak doğru biçimde yönlendirilmeleri gerekmektedir.

Olumsuz anne baba tutumlarının ergenlerin karar verme becerilerinin gelişimini engellediği bilinen bir gerçektir. Yaptığımız araştırmadan elde ettiğimiz bulgular, öğrencilerin karar vermede ailelere bağlı olduğunu göstermektedir. Bu ailelerin tutumlarının tarafımızca bilinmemesi de bir başka sonucu/sorunu ortaya çıkarmaktadır. Mesleki yönlendirmede ailelerin rolü, karar verici olmaktan çok çocuğun geleceği ile ilgili olarak en doğru kararı verebilmesi için destekleme ve karar verme aşamasında uygun ortam oluşturma biçiminde olmalıdır. “ Anne baba tutumlarının öğrencinin karar vermesi üzerindeki etkisi” olarak adlandırabileceğimiz bu sorun okul-aile işbirliğini gerçekleştirmelidir. Bu işbirliği içerisinde ailelerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

PDR uzmanları, okul danışmanlığını yalnızca öğrencilerle sınırlamadan, öğrencilerin kariyer seçimlerini etkileyen bilgilendirici araştırmaları, özellikle ailelere de önerebilir. Sonuç olarak, öğrencilerin daha sağlıklı kariyer kararları almasına katkı sağlayacaktır.

PDR uzmanları, okul danışmanlığını yalnızca öğrencilerle sınırlamadan, aileleri de öğrencilerin kariyer seçimlerini etkileyen bilgilendirici çalışmaları yapması gereklidir. Sonuç olarak, öğrencilerin daha sağlıklı meslek/kariyer seçimi kararı almaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Mesleki gelişimin sistematik ve birbirine bağlı bir süreç içerisinde geliştiği düşünüldüğünde, özellikle ortaöğretim döneminden itibaren profesyonel psikolojik danışma çalışmalarına ve grupla psikolojik danışmaya daha fazla yer verilmelidir.

Bilimsel bir mesleki rehberlikten uzak bir yöntemle, tamamen akademik başarıya odaklı olarak meslek liselerine kayıtlar yapılmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde, alt gelir guruba ait ve eğitim düzeyi nispeten düşük olan ailelerin çocukları mesleki ve teknik Anadolu lisesine yönelmektedirler. Diğer bir önemli nokta ise, genel olarak ilköğretimde daha az başarılı çocuklar meslek liselerini seçmektedirler.

Mesleki yönlendirmede ailenin önemli bir etkisi olduğu da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ailelerin doğru bir yönlendirme yapabilme olasılığının zayıf olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarında öğrencilerin meslek seçme yeterliliklerinin de düşük olduğu da görülmektedir. Bu tablo içerisinde ilköğretim kademesinde doğru ve etkili bir yönlendirme yapılması şarttır.

Meslekler ile ilgili güncel ve doğru bilgi edinmek için konferanslar, mesleki sergiler, veli toplantıları düzenlenmeli, radyo ve televizyon programları yapılmalı, istatistiki belgeler oluşturulmalıdır. Üniversiteler, meslekler vb. ile ilgili yayınlanmış makaleler, broşürler ve dergiler öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır.

Avrupa ülkelerindeki eğitim sistemi incelendiğinde ilköğretimin ilk yıllarından itibaren tutulan öğrenci gelişim dosyaları (portfolyo) öğrencinin hangi mesleğe yönlendirilmesi konusunda önemlidir. Bundan dolayı gelişim dosyaları dolduran bu öğretmenlerin yeterli rehberlik yapamadıkları ve bu konuda eğitim almaları gerektiği söylenebilir.

Sonuç olarak, Türkiye'de etkili bir öğretim sisteminin olmaması, ortaöğretim ve lise sonrası öğrencileri bilinçdışı tercihlerine göre ilgi ve tutumlarından farklı alanlara yönelmeye zorlamaktadır. Çoğu öğrenci, becerilerini ve yeteneklerini bilmeden, üniversite sınav sonuçlarına göre bir ana dal seçmek zorunda kalmaktadır. Alana ilgi ve yeteneğe sahip olup olmadıklarını bilmeden üniversiteye giren bazı öğrenciler okullarında ana dal değiştirirler, başarısız olurlar ya da en kötüsü mezuniyetten sonra iş hayatında başarısız olurlar. Bu durumun sosyal, psikolojik ve özellikle mali yükü bireylere ve ülkemize ağır gelmektedir. Bu yükü ortadan kaldırmak için diğer Avrupa ülkelerinde uygulanan eğitim danışmanlık hizmetleri ile birlikte ülkemizde mesleki seyahat ofisleri kurulmalı, mesleki becerilerle gerekli araştırma ve yönlendirmeler yapılmalıdır. Gençlerin zihinlerini şekillendiren eğitim sistemimizde, hem öğrenimleri sırasında hem de meslek seçme aşamasında ilgi, yetenek ve yeteneklerine göre doğru kararlar vermelerine yardımcı olmalı ve öğrencilerin gerçeklerle yüzleşmelerini sağlamalıyız. Bu bilinçle yetiştirilen gençlerin geleceğin mutlu ve başarılı insanları olacağına inanıyoruz.

KAYNAKÇA

- Alkan, N. (2014). Üniversite adaylarının bölüm tercihleri: Bir kariyer araştırma yöntemi olarak bölüm tanıtımları. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(41).
- Anılan, H. (2008). Ortaöğretim Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Üniversite Tercihlerine İlişkin Görüşleri (Eskişehir Örneği). *Education Sciences*, 3(2), 238-249.
- Arsoy, S. (2010). Mesleki rehberlik. Esra İşmen Gazioğlu ve Şengül Mertol İlgar (Ed.), *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik içinde* (s. 169-204). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, B. (2011). Rehberlik. Ankara: Pegem Akademi.

- Bozgedik, A. (2017). *Eğitimde yeni bir model olan temel lise öğrencilerinin üniversite ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Master's thesis, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Çaklı, K. (2020). *Meslek lisesi 10. sınıf öğrencilerinin alan seçiminin kariyer karar verme güçlükleri ve algılanan kariyer engelleri açısından incelenmesi (Eskişehir ve Lefkoşa örneği)* (Master's thesis, ESOGÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Dinç, E. (2008). Meslek seçiminde etkili faktörlerin incelenmesi: meslek yüksekokulu-muhasebe programı öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 90-106.
- Genç, G., Kaya, A. ve Genç, M. (2007). İnönü üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 49-63.
- Kalkan, Ö. K. (2014). Meslek liselerini tercih etmede etkili olduğu düşünülen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle ölçeklenmesi. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 3(1), 129-146.
- Kars, V., Arslan, N., Erik, L., Avcı, N., Bucaktepe, P. G., Celepkolu, T. ve Şahin, H. A. (2014). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların anksiyete ve depresyonla ilişkisi. *Dicle Tıp Dergisi*, 41(1), 187-190
- Kıyak, S. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (1982). *Mesleki rehberliğin bireylerin yetenek ve ilgilerine uygun meslekleri tanımlarına etkisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Özyürek, R., & Atıcı Kılıç, M. (2002). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardım eden kaynakların belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17), 33-42.
- Pekkaya, M. ve Çolak, N. (2013). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin önem derecelerinin AHP ile belirlenmesi. *International Journal of Social Science*, 6(2), 797-818.
- Sarıkaya, T., & Khorshid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.
- Sevim, F. (2016). *7. ve 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Şirin, A., Öztürk, R., Bezci, G., Çakar, G., & Çoban, A. (2008). Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve mesleği uygulamaya yönelik görüşleri. *Dirim Tıp Gazetesi*, 83(1), 69-75.
- Telman, C. (2002). *Başarıya Giden Yolda Meslek Seçimi*. Epsilon Yayıncılık, İstanbul ,
- Türk Tarih Kurumu, (2022). *Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Yayınları 505/1, *Genişletilmiş 7. Baskı*, Ankara.
- Ulusoy, Y. Ö., Akfırat, O. N. ve Kezer, F. (2018). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve karar verme stratejilerinin incelenmesi. *Current Debates in Education*, 20, 151-162.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Yazıcı, H. (2015). Eğitsel ve mesleki rehberlik. G. Can (Ed), Psikolojik danışma ve rehberlik içinde (s. 81-125). Ankara: Pegem Akademi.
- Yelken, K. (2008). *Orta öğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).

- Yeşilyaprak, B. (2016). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, F. N. (2017). Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 8(2), 224-23.